

UDC 930.85 (4-12)

YU ISSN 0350-7653

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS

INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

BALCANICA

ANNUAIRE DE L'INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

XXIX

Redacteur

NIKOLA TASIC

Directeur de l'Institut des Etudes balkaniques

Secrtaire

ALEKSANDAR PALAVESTRA

Membres de la Rédaction

MILUTIN GARASANIN, MIJKA IVIC, C'EDOMIR POPOV,

ANTHONY-EMIL TACHIAOS (Thessalonique),

DIMITRIJE DJORDJEVIC (Santa Barbara), DRAGOSLAV ANTONIJEVIC,

VESELIN DJUREVIC, MIODRAG STOJANOVIC

BELGRADE

1998

www.balcanica.rs

(општесловенски и карпатски, на пример) садржавали су и нека питања из домена духовне културе, али системског описивања ове области до сада није било.

Упитник је заснован на етнолингвистичкој грађи источне и југоисточне Србије, Црне Горе, Македоније и, углавном, западне Бугарске. Велики део упитника чини поглавље о обредима, обичајима и веровањима везаним за народни календар, у нешто мањој мери обрађени су животни циклус (рођење, свадба и смрт) и митска бића (вампир, вукодлак, вештица, вила, водени дух, шумски дух, ваздушни демони, кућни демони, демони судбине, некрштена деца, болести, ђаво, дечија страшила и неколико термина везаних за магију). Малим бројем питања покривени су привредни обреди и обичаји (и углавном се односе на „жетву“). Питањима везаним за календар тражи се, пре свега назив празника, а затим учесника одговарајућег обреда, ту су и питања о обредним јелима (хлебу), предметима, радњама и календарски условљеним нечистим силама. Од оцазионалних обреда покривене су додоле, вучари и породични празник (слава). Одређене тешкоће се јављају поре-

ђењем, на православном календарском систему формираног упитника, са румунском и грчком традицијом, а посебно са католичком и муслиманском традицијом балканског становништва.

Систематизација балканских демона била је проблем за себе, па је аутор предвидео осам допунских лексичких питања за потврђивање садржаја термина етимолошки сводивих нпр. на *ламина, *стрига, *стихи, *каракондзул.

Аутор упитника препоручује да се приликом сакупљања грађе обрати пажња на етнокултурни контекст функционисања речи који би могао боље да осветли њену мотивацију. За бољу оријентацију у грађи приложене су и теме за разговор са информаторима, овако добијени текстови касније могу послужити као поуздани извори и за друга истраживања. Као пионирски подухват, Упитник није могао да исцрпи све домене балканске духовне културе (појединачни аспекти већ су покривени лексичким Програмом МДАБЈ). Било би корисно планирати у будућности и питања везана за, на пример, дечији фолклор, природу, народну астрономију, правне обичаје.

Биљана Сикимић

КЊИГА ПОСВЕЋЕНА АКАДЕМИКУ ЕМИЛУ ПЕТРОВИЋУ

Коста Рошу, *EC Helveticavocari / Казивања*, Друштво српско-румунског пријатељства, Нови Сад 1997*

Нема студента нити романисте који није имао прилику да се сусретне макар једанпут с именом еминентног проф. Емила Петровића. А врло је тешко рећи нешто ново и више о целокупном делу једног од најистакнутијих научника на пољу савремене румунистике. Према ниједна подробност, која се тиче његовог живота и рада, није препуштена заборава, желели бисмо да подвучемо да је још немогуће сагледати крајње границе и научни значај његове лингвистичке ак-

тивности, будући да многе његове идеје и мисли треба надаље следити, проучавати и правилно разумети.

Друштво српско-румунског пријатељства из Новог Сада почетком маја о. г.

* Ово је, уз неке ситне, небитне измене, приказ дат на енглеском језику под насловом „A Book Dedicated to acad. Emil Petrović“ на II међународној конференцији „România și România în știința contemporană, Braşov, 27–31. мај 1997.

објавило је монографију о проф. Емилу Петровићу која је, по нашем скромном убеђењу, само мали, али веома значајан, допринос вечном пријатељству између два народа и успомени на славног професора. Књига, чији је наслов „Evoști – Казивања“, подељена је на седам целина а садржи 215 страница текста преведеног и на румунски и на српски, као и много црно-белих фотографија родног Торка, професорове породице и њега самог. Аутор, Коста Рошу, дао је детаљан хронолошки приказ родног места, професоровог живота, образовања и научног рада. Посебан део у књизи је посвећен сећањима уважених колега и бивших студената, који су сада и сами професори.

Последње поглавље дато је у облику потпуне хронобиблиографије, почевши од 1929. закључно са 1968. годином. Будући да се на једном месту налази интегрална библиографија, вредност ове књиге је непроцењива. Укупан број професорових чланака, књига, расправа је 258 – тако обједињени могу бити од велике користи као водич сваком ко жели да се бави било којом врстом истраживања на пољу историје, географске лингвистике, експерименталне фонетике, дијалектологије, етнографије.

Очигледно да је проф. Емил Петровић био у исто време и Србин и Румун. Уважавао је оба народа, њихове културе и традиције који су постали основни постулати на којима је заснивао сва своја лингвистичка истраживања. Велика је предност била то што је знао и говорио многе језике које је учио још у детињству. Са друге тачке гледишта, поседовао је заиста широко лингвистичко образовање стежено у Клужу и Паризу где је успешно заокружио своја теоријска сазнања и погледе на лингвистику не само у општем већ и у посебном смислу. Боравак у Паризу му је открио многобројна неистражена подручја у којима се исказао у светлу истинског, марљивог и

радозналог научника. Нека нам буде допуштено да приметимо да је проф. Петровић био смео истраживач заинтересован, најпре, за експерименталну фонетику и да је анализирао фонолошке структуре румунског језика и као део глобалног фонетског система и као аспект тог система.

Исто тако, посветио је велику пажњу свим словенским језицима, а особито јужнословенским. Наша заједничка, свакодневна симбиоза и православна вера утицале су (и даље утичу) на наш живот, нарочито на културу и традицију Румуна и Срба на овим подручјима. Утицај словенских језика на румунски је био веома дубок не само у оквиру фонетике, већ и у синтакси и лексици. Проф. Петровић је настојао да открије све те, непознате, тајновите и, понекад, неочекиване путеве прихватања једног језика (у овом случају словенских језичких елемената) у другом (тј. у румунском) и обратно.

Због тога његова лична заинтересованост за проучавање српско-румунских односа је била скривена дубоко у њему самом: припадао је двома сличним културама, подједнако је осећао оба језика, врло добро је познавао српски и румунски начин мишљења. Стога је било (а ми бисмо рекли – веома) лако да постигне изузетне научне резултате обједињујући све ове елементе у једну целину, док је све време био у улози неутралног, пажљивог посматрача, пишући о њима и проучавајући их увек компаративно (или понекад одвојено), али врло страствено, избегавајући било коју врсту претеривања или давања предности једном језику или култури а занемарујући истовремено другу. Такође, подстицао је српске слависте да започну рад на Дијалектолошком атласу српског језика (чија је израда под руководством академика Павла Ивића), охрабрујући их да наставе са изучавањем свог матерњег језика и његових још довољно неистражених вредности и одлика.

И поред свега, аутор ове књиге, Коста Рошу, који није лингвиста по научном опредељењу, али који је с пуно пажње, елоквентно и браним речима представио проф. Петровића као широкогрудог, срдачног, преданог и једноставног човека који је био посвећен и својим студентима и науци; нагласио је све лингвистичке гране и окупације славног научника, не улазећи у поједи-

ности, будући да је то препустио стручњацима. А њих је задужио тиме што је овој књизи – како смо већ нагласили – први придодao целокупну професорову библиографију радова. Њен значај је огроман, јер будуће генерације неће моћи да напредују у својим истраживањима уколико не буду узели у озбиљно разматрање све резултате и чињенице до којих је уважени научник дошао.

Предраг Муџавцић

Милан Ристовић, ДУГ ПОВРАТАК КУЋИ. Деца избеглице из Грчке у Југославији 1948–1960, Београд 1998

У књизи са поетичним насловом *Дуџ ѿврайак кући* колега Милан Ристовић, иначе аутор више студија и расправа из најновије историје народа југоисточне Европе, детаљније обрађује један готово усамљени феномен после Другог светског рата на овим балканским просторима. Тај феномен, егзодус грчке деце, носи дубоке и различите ознаке политичких и идеолошких сукоба који су обележавали не само грчку и балканску историју него и цео тада подељени свет, примећује аутор, да би затим додао: „Ране свих оних који су преживели тешкоће једног посебно тешког грађанског и братоубилачког сукоба остале су уочљиве до данас у колективном памћењу и поред протока времена и драматичних промена које су се у Грчкој збиле у току последњих педесет година“. Наиме, у знак „националног помирења“ почетком осамдесетих година, почела је репатријација политичких емиграната, иначе ранијих припадника Демократске војске Грчке и њихових породица. После завршетка грађанског рата у Грчкој (1946–1949) напустили су своја огњишта на дуже време. Међу онима који су се вратили било је доста деце која су прешла границе суседних држава – Југославије, Бугарске и Албаније, док се

један број растурио по другим земљама југоисточне Европе.

Многи чланови ове избегличке породице од око 24.000 нису се вратили у завичај; остали су у земљама у које су дошли 1948–1949, завршили школу, нашли посао, основали породице прилагођавајући се животним условима у новој средини. Они, нешто срећнији, више година после разлаза, вратили су се својим родитељима или су се нашли са неким од чланова растурене породице.

Други су наставили своју избегличку одисеју у прекоокеанским земљама, где су се придружили Грцима у дијаспори, констатује аутор у својој студији као плод истраживања архивске грађе из југословенских архива (Архив Југославије, Дипломатског и политичког архива Министарства спољних послова Југославије, Архива Југословенског црвеног крста, Архива Југословенске кинотеке и друге).

Од самог почетка кризе у Грчкој 1945, Југославија, она социјалистичка, прихватила је политичке емигранте, најпре вође Народноослободилачке војске (ЕЛАС) и чланове њихових породица, као и припаднике словенске, односно „славо-македонске мањине“. У облику испуњавања хуманитарних и мађународних обавеза,